

(Polohou dlhá slabika – po samohláske nasledujú dve spoluhlásky. Pozri str. 106.)

2. Spevy: I. Zála
II. Labe, Rén, Vltava
III. Dunaj
IV. Léthé
V. Acheron

Spevy obsahujú 615 sonetov = zneliek (14-veršová strofa s usporiadaním veršov 4, 4, 3, 3), autor využíva prízvuknú stopu (prevažne trochej: - ♀).

Rozbor a ukážky

Prédzpěv

Autor žiali nad zemou Lužických Srbov, ktorí boli už v minulom storočí takmer ponemčení. Ich zem bola:

... někdy kolébka, nyní národu mého rakev.

Obáva sa takého osudu na Slovensku, a preto vyzýva:

*... k obloze, Tatry synu, vynes se vyvýše pohled.
Neb raději k velikému přivíh tomu tam se dubisku,
jenž vzdoruje zhoubným až dosaváde časům.*

Dubisko je mocné Rusko, ktoré v tom čase malo samostatný štátny útvar ako jediné zo všetkých slovanských národov.

Horší ako zlé časy je pre národný život človek bojujúci proti vlastnému národu – Zaslepenec, na své když zlobu plémě kydá.

Autor sa obracia na susedov slovanských národov, ktorí proti nim viedli vojny – Zardi se, závistná Teutonie, sousedo Slávy. Oslovuje Nemecko, ale vyčíta všetkým národom, ktoré inému siahli na slobodu, napr.: Anglicku vyčíta aktivity v Indii (Porušil zřítný Europčan dva světy Indů), kritizuje aktivity Turkov v Grécku (... peleší v krajinách osmanské plémě helénských).

Posudzuje svet v zmysle svojho demokratického kréda:

*Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážit každou,
ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok.*

I. spev

Ústrednou témou je láska, lyrický hrdina vyznáva lásku Míne, ktorá sa stáva Slávy dcerou. Láska, zaľúbenosť, vrúcnosť citu posúvajú túto časť Slávy dcery k preromantizmu.

*Tatry zlaté, Tokaj, ticho luny
prst se tytýž hráti pokouší,
ale klamně vždycky do uší
Mína jen a Mína znějí struny.*

V kráse Míny ukrýva sa krása Poľky, Srbky, Slovenky, Rusky:

*... proto se tu, jako v moři řeky,
divně spolu všechněch Slovanek
objímají cnosti, krásy, vděky.*

V opise krás milovanej ženy cítiť vrúcnosť, ktorú klasicizmus nepoznal:

*Nejen ona růžokvětná líčka,
rtové k políbení spiknutí,
i vaz pyšný, hrdlo labutí,
šťastná zlatých vlásků po něm hříčka,
čelo slunné, klidný oblouk víčka,
očí přísných vábné kynutí,
lkavý ousměch, tajná vzdychnutí,
i slov nemá sladkých polovička:*

Raz v noci za hrdinom prichádzajú dvaja duchovia (jeden s mečom, druhý s natiahnutým šípm):

*„Miluješ vlast svou více, čili Mínu?“
Půlnoc bije. Já se z lůžka tiše vztáhnou,
stana před ně různym svědomím,
meč tam, tu šíp, vlast tam, tu má přítelkyně.
Mlčím, váham, rázem rukou v nádrá sáhnu,
srdce vyrvu, na dvě rozlomím:
„Na“, řku, „jednu vlasti půlku, druhou Míne“.*

Nasleduje rozlúčka s Mínou a sľub vernosti. Hrdina zanecháva svoju Mínu krajine, v ktorej s ňou bol šťastný:

*Žehnám i vás stíny cest mých tejně,
i vás louky, po nichž chodily
vstříc mi její nožky květosejné!
Chraňte klénat tento vprostřed sebe,
dokud cíl ten, co nám složily
zrádné losy, změní dobré nebe.*

II. spev

Básnik odchádza z krajiny Míny cez Labe. Láska je neustále v popredí záujmu, ale zaznievajú už menej šťastné tóny, pretože lyrický hrdina je ďaleko od svojej milej.

*Lásko! Lásko! Ó, ty sladký klame,
ó, ty číše slasti nejvyšší!
Kde se duše s duší pomíš,
v citu jednom zem i nebe máme.*

Všima si českú zem, jej postavenie vo svete. Zem so slávnou minulosťou musí prijímať príkazy cudzích:

*Jak tě vítat, slzou, čili zpěvem,
jako matku, či jak macechu,
země, plná cti i posměchů,
slavná přízní bohů jako hněvem?
Hrady tvé ze sov a plazů chlévem,
kraje pastvou staly Nečechů;
lev ti silný slouží za věchu,
smrt a mlóba pod oděvem.
Tecte, mutné slzy, do Vltavy
jako déšť a blesky z oblaků,
nesouc heslo toto bratrům Slávy;*

*Nechte svár, co hrob již vlasti vyryl,
slyšte národ, na křik Feaků,
váš je Hus i Nepomuk i Cyril.*

Nevidí vinníkov len u cudzích, najväčšia národná vina je pasivita:

*To jsou, v kterých duše hnije živá,
hnusné bez balzamu Mumie:
Nebo kdo chce žíti, nech se kývá.*

*Pracuj každý s chutí usilovnou
na národu roli dědičné,
cesty mohou býti rozličné,
jenom vůli všichni mějme rovnou.*

III. spev

*V kraji od Tatier k Tokaju prežil šťastnú mladost', o to viac pociťuje svoj žiaľ:
Tu sem někdy první cítil radost,
září Tater spatřiv zardělou,
tu všem vínšům písni veselou
každá louka učinila zadost.*

*Nyní žravou v srdci nosím žádost,
vlastní žel svůj lkáti nesmělou,
ach, kdoby mi onu zmizelou
mohl ještě navrátiti mladost!*

Riešenie by bolo v zabudnutí:

*Zapomenout? Ne, to možné není,
raději chci věčně toužiti,
volím nemoc, nežli ozdravení.*

IV. spev: Léthé

V. spev: Acheron

Mína sa mení na vílu a sprevádza autora po slovanskom nebi, kde sú všetci, čo Slovanom priali, a po slovanskom pekle, kde sú všetci neprajníci.

(Léthé – z gr. mytológie, rieka, kde nachádzali zabudnutie,

Acheron – z gr., rieka Vzdychov, pretekala podsvetím.)

Forma

Niektoré výrazové prostriedky z Předzpěvu:

Trópy

Metafora (zámena významu slova na základe vonkajšej podobnosti)

*Neb raději k velikému přiviň
tomu tam se dubisku.*

Prirovnanie

horší nežli divé války, divější ohně

Symbol

dubisko – Rusko

berla železná – vojna, napadnutie

Personifikácia – zosobnenie

*Čas vše mění, i časy,
k vítězství on vede pravdy.*

Synekdoha (zámena slova na základe kvantitatívneho vzťahu, namiesto celku je pomenovaná časť):

Stůj noho! (celý človek, nielen noha)

Perifrása (nepriame pomenovanie)

Tatry synu = Slovák

Epiteton

krasohlasý jazyk

zrádné Labe

hltavé pěny Baltu

Figúry

Klimax (stupňovanie významu slovných spojení po sebe nasledujúcich)

*Horší nežli divé války, hromy,
ohně divější.*

Paralelizmus (opakovanie rovnakých alebo podobných syntaktických konštrukcií)

*Kde spanilá v zelených hájech...
Kde z mramoru stály...
Kde v nebi své...*

Použitá literatúra: Kollár, J.: Slávy dcera. Bratislava: Tatran, 1974.

KOCÚRKOVO**ANEB JEN ABYCHOM V HANBĚ NEZŮSTALI**

Pod vplyvom racionalistických myšlienok podáva satirický pohľad na slovenské **malomestské prostredie**, kritizuje nedostatok národného povedomia v remeselníckych rodinách, dlhodobé odnárodňovanie zemanov, nedvižnosť a úzkoprsoť malomestského prostredia. Prvýkrát v dejinách slovenskej literatúry vytvára príťažlivý charakter **národoveckého učiteľa**, oživuje **jánošíkovskú tradíciu** postavami zbojníkov.

Dielo bolo uvedené v r. 1830 pri otvorení prvej slovenskej stálej ochotníckej scény (zakladateľ Gašpar Fejérpatáky-Belopotocký) v Liptovskom Mikuláši.

Autor: JÁN CHALUPKA (1791–1871), slovenský klasicistický dramatik, významný predstaviteľ národnoobrodeneckej literatúry. Starší brat Sama Chalupku.

■ **Útvar:** fraška v troch dejstvách.

Postavy

J. Chalupka vytvára klasicistické čierno-biele charaktery (hlupák, obmedzenec, maďarón, drobná intrigánka, študent, zbojník) s univerzálnou platnosťou pre slovenské malomesto. Postavy sú spoločensky rozvrstvené – zeman, inteligencia, remeselník, študent.

Pán z Chudobíc – krstným menom Adolf, predstavuje spoločenskú vrstvu zemanov, ktorá bude v slovenskej literatúre zamestnávať ešte dve generácie autorov.

Polovzdelanec s niekoľkými latinskými triedami lýcea v Kežmarku, s priepasťami medzerami z histórie, zemepisu, ale napriek tomu školský a cirkevný inšpektor, povýšenecký voči kňazovi a učiteľovi.

V správaní doznieva spupnosť tejto spoločenskej vrstvy, ale po majetkovej stránke je už nižšie, ako to naznačuje i jeho meno. Vdovec, žije sám so svojím synom, dom i dvor má vo veľkom neporiadku.